

La subhasta cantada de Montgat: documentar la comercialització tradicional del peix

Laia Aleixendri Garcia, Núria Fernández Llobet i Alfons Garrido Escobar
Fundació Promediterrània

S'estudia la subhasta cantada del peix de Montgat com a manifestació viva del patrimoni marítim català. Aquest exemple de subhasta a la baixa que conserva els elements de la primera venda tradicional del peix, en clara oposició a la digitalització general de les subhastes del peix. Un projecte IPEC ha permès documentar l'última subhasta cantada que queda a Catalunya tot comparant-la amb la moderna subhasta de Palamós.

The chanted fish auction of Montgat is analysed as a vivid manifestation of Catalan maritime heritage. This example of a reverse auction retains elements of the traditional first sale of fish, in clear opposition to the general digitisation of fish auctions. An IPEC research project has gathered information on the last Catalan chanted fish auction and compared it with the modern auction in Palamós.

La subhasta del peix com a activitat d'interès etnològic

Cada cop és més habitual que la cultura marítima esdevingui imatge de promoció turística dels municipis litorals. Diguem que l'esgotament del model «sol i platja» ha forçat els agents del territori a buscar nous referents identitaris per singularitzar les destinacions en el marc d'un mercat més global i competitiu (Donaire et al., 1997). La patrimonialització del mar, de les barques, el treball dels pescadors o la gastronomia marinera tradicional té com a objectiu, en molts casos, establir marcadors de «qualitat turística» que atorguin «autenticitat» a les destinacions locals.

En aquest sentit, un dels elements patrimonials que s'ha començat a explotar com a recurs turístic és el de la subhasta del peix, procés pel qual els pescadors fan la primera venda de la captura diària. Entre totes les que s'organitzen al llarg del litoral català, crida l'atenció per la seva especial singularitat la que diàriament duen a terme a la platja de Montgat els pescadors professionals de la Confraria i Pòsit de Pescadors Verge del Carme de Montgat, el Masnou i Premià de Mar. És la darrera subhasta a veu que queda a Catalunya i manté,

en molts aspectes, els elements de la comercialització tradicional del peix. Atesa la seva especificitat, un projecte engegat per la Fundació Promediterrània en el marc del programa IPEC va tenir per objectiu documentar els principals elements de la subhasta de Montgat i fer-ne una comparació amb una subhasta que introdueix les darreres novetats en tecnologia, comunicació i gestió, com és la de Palamós.

Per què se subhasta el peix?

La subhasta —també coneguda com «venda a l'encant» o «al més donant»— és, per definició, un sistema de venda que adjudica un bé al millor postor. Hi ha diversos tipus de subhasta segons el producte i el tipus de comprador. A Catalunya, el sector pesquer empra la subhasta a la baixa, o holandesa: desembarcat el peix i congregats els compradors a la llotja, el subhastador marca un preu de sortida del peix a l'alça que va baixant seqüencialment fins que un comprador, en competència amb la resta, l'atura i l'adquireix pel darrer preu anunciat, sense possibilitat de contraofertes.

La subhasta a la baixa permet vendre ràpidament molta quantitat de producte, operació necessària quan es comercialitzen productes frescos i altament peribles com el peix (Corbera, 2000). Això permet fer arribar a les peixateries i restaurants peix fresc

Paraules clau: comercialització del peix; subhasta a la baixa; patrimoni marítim; Montgat; Palamós

Keywords: fish commercialization, auction downward, maritime heritage, Montgat, Palamós

del dia, pescat poques hores abans, un atribut molt valorat pels consumidors.

La Llei de pesca catalana estableix que el peix només es pot comercialitzar en primera venda a través de les llotges autoritzades. L'Administració atorga la concessió d'aquestes llotges a les confraries de pescadors —corporacions de dret públic—, que són les encarregades d'explotar-les i d'organitzar la subhasta, tasques per les quals cobren un percentatge del peix comercialitzat, que es destina, en part, a la prestació de serveis socials i professionals als pescadors afiliats (Alegret, 1987).

Actualment, hi ha 30 confraries a Catalunya, però només 20 tenen mercat i són plenament operatives. De fet, hi ha moltes diferències entre elles. N'hi ha 13 que aporten el 95% del valor econòmic (Franquesa, 2009). La resta tenen un volum de vendes molt baix o són testimonials. Així, Palamós se situaria entre les subhastes més potents del litoral català, mentre que Montgat és una de les més modestes. Malgrat usar el mateix principi per vendre el peix —la subhasta— la història divergent d'ambdós pobles ha provocat una clara diferenciació en els mecanismes, procediments i destinació del peix.

Transformacions tecnològiques aplicades a la subhasta del peix: el cas de Palamós

Palamós és un cas exemplar de transformació de la comercialització tradicional del peix a partir de la dècada de 1980 i de la progressiva informatització de la primera venda. Des dels orígens de la Confraria de Pescadors de Palamós l'any 1947, la subhasta s'havia realitzat a veu per un subhastador, i tots els procediments eren manuals. Però l'augment de les descàrregues de peix arran de l'increment de la capacitat de la flota pesquera i la millora de la tecnologia informàtica va impulsar la implantació de la subhasta

— Cinta i pantalla digital de la subhasta del peix a la llotja de Palamós.

ALFONS GARRIDO (21.05.2013)

electrònica el 1989, per mitjà de la qual se substituïa la típica cantarella del subhastador per un panell electrònic amb informació per als compradors (Alegret & Garrido, 2004).

A Palamós, cada tarda, se subhasten, en aproximadament tres hores, de 1.200 a 1.500 cubetes de peix procedents de l'arrossegament i arts menors. El subhastador és l'encarregat d'introduir l'espècie i el preu de sortida de cada cubeta de peix. El pesatge de cada caixa és automàtic. Els compradors, asseguts a les grades de la llotja amb un comandament a la mà davant d'un panell electrònic que informa de la barca, l'espècie, el preu i el pes de la cubeta, només han de prémer el botó per aturar la subhasta i adquirir una partida de peix. Les caixes venudes arriben al final de la cinta i allà uns treballadors les recullen i les distribueixen, les preparen, hi posen gel, etc. Una part es ven al mercat del peix de la mateixa llotja, i la resta es distribueix per les peixateries i els mercats centrals de la resta del país.

La informatització i l'automatització de la primera venda del peix, tant del subhastat al matí —peix blau procedent de les barques d'encerclament— com de la tarda, ha anat transformant com-

pletament la subhasta tradicional, no sols en els seus procediments o en la gestió econòmica —totalment automatitzada en totes les seves fases—, sinó en tot el context escènic. Malgrat la seva plasticitat, les cintes de les llotges són escenaris freds i funcionals. Per això, les últimes subhastes cantades que es conserven a Catalunya, com la de la platja de Montgat, són com episodis de la quotidianitat pesquera congelats en el temps, la plasticitat i autenticitat dels quals continuen atraient els curiosos i els nostàlgics. En aquest sentit, Montgat és un observatori ideal per conèixer els fonaments d'un mètode de comercialització del peix que a Catalunya s'ha transformat radicalment.

Els pescadors de Montgat

Com molts pobles del Maresme, la relació de Montgat amb el mar i la pesca marca la genètica de la població. Montgat s'originà com a petit assentament de pescadors depenent inicialment del municipi de Tiana, del qual s'independitzà el 1933. El seus habitants identifiquen dues àrees molt concretes del municipi: el «Montgat del fum» i el «Montgat del Peix». Ambdós barris presenten característiques urbanístiques força diferents que

■ El rotllo de Montgat, anys 20. AUTOR DESCONEGUT.

reflecteixen l'equilibri entre l'entrada de la indústria i les xemeneies amb la pervivència de l'ofici de mariner i les activitats que se'n deriven.

L'origen de la Confraria i Pòsit de Pescadors Verge del Carme de Montgat, el Masnou i Premià de Mar es remunta a inicis del segle XVIII. És una de les més petites de Catalunya. Ha patit un accentuat descens en el nombre de pescadors, a causa, sobretot, d'aspectes com l'abandó de l'ofici per la indústria i la progressiva reducció de les captures. Al segle XIX vivien directament de la pesca més de 300 persones; l'any 1987, la Confraria tenia 70 membres actius (Alegret & Nadal, 1987: 31), i avui dia els afiliats no superen la vintena. Tots ells practiquen la pesca artesanal, generalment utilitzen la tècnica del tresmall, la solta i la nansa i la potera.

Els pescadors capturen sobretot espècies de temporada, amb un valor elevat al mercat: llenguados, sípies, llagostins, calamars, raps, orades, lluços, i fins i tot llamàntols. També pesquen altres espècies menys valorades econòmicament, com rates, rogers, molls, tacons, etc. Malgrat tot, no hi ha estadístiques fiables de les captures de la flota, atès que les administracions no publiquen

les dades oficials de la subhasta. Els pescadors són lliures de vendre el seu peix a qualsevol llotja. En el cas dels pescadors de la Confraria de Montgat, el Masnou i Premià de Mar, el factor decisiu per vendre a Montgat o en una altra localitat és el volum de captures i les espècies. Acudeixen a Montgat quan tenen determinat gènere de preu de mercat més baix i quan la pesquera és reduïda. Quan hi ha molt volum de peix, moltes vegades van primer a Montgat a vendre determinada quantitat o espècies i més tard, o directament, es desplacen a vendre a municipis com Arenys o Blanes, on troben compradors de gènere més

car i un elevat volum de pesquera que adquiriran els professionals.

La Llotja del Peix de Montgat: passat i present

Montgat presenta la peculiaritat de conservar un espai i una manera de vendre perfectament entroncats amb la més pura tradició de comercialitzar el peix de les barques a les platges i places dels pobles costaners. Manté el tradicional sistema de vendre a veu, amb dues particularitats molt importants: que són els pescadors els qui subhasten el seu peix, i que el comprador sol ser el consumidor final. A la subhasta no hi solen acudir peixaters ni distribuïdors.

La Llotja del Peix de Montgat actualment es troba situada al barri de pescadors de la localitat, el «Montgat del peix», al passeig marítim, entre la platja i les vies del tren. Es distingeix fàcilment per ser una estructura arquitectònica molt senzilla que consta de quatre barres de metall que sostenen una encavallada d'uralita per protegir del sol i de la pluja. El terra és cimentat, al voltant del qual hi ha un banc de fusta on seuen els compradors. La llotja i la subhasta son conegudes localment com el «rotllo de Montgat», nom que prové de l'antiga manera de vendre en què els compradors se situaven en rotllana al voltant dels coves. La manca d'espai

■ Mostrari de coves davant els compradors. NÚRIA FDEZ LLOBET (06.04.2009)

per als compradors, de soplug en dies de tempesta i les conseqüències d'un temporal devastador l'any 1948 van motivar que es construís l'actual espai, que ha mantingut el nom del «rotllo».

Els pescadors arriben a la llotja a quarts d'una del migdia. A través d'un sorteig, es determinen l'ordre de venda i les tasques principals que s'han de fer. Qui n'extreu el número u, vendrà el primer i cobrarà als clients al final de la subhasta. Qui extreu el número dos serà la segona barca en vendre i cantarà els preus, sempre que cada pescador no es vulgui cantar els seus. El qui extreu la tercera bola vendrà el tercer i recollirà les paneres de vímet i netejarà el terra de la llotja. En el cas que hi assisteixin més pescadors i n'extreguin les boles amb número més alt de tres, seguiran l'ordre de venda que els ha adjudicat la sort.

Al segon repic de campanes de l'església de Sant Joan que assenyala la una, es dona inici a la subhasta cantada. Els coves es distribuïren al centre de la llotja, en fileres i una barca darrere de l'altra. Totes les barques col·loquen els coves amb les espècies més cares a l'inici i les més econòmiques al final. La composició dels lots està pensada per ser atractiva per als compradors, ja que n'hi ha que barregen espècies. La subhasta també és a la baixa: par-

■ Expectació del públic davant els coves a la subhasta de Montgat. AUTOR DESCONEGUT.

teix d'un preu màxim (identificat pel terme «a la banda») i a poc a poc es va baixant de deu en deu o de cinc cèntims en cinc cèntims. Quan un comprador decideix que el preu del lot és adient, atura la subhasta amb un contundent «Jo!». Un pescador que no canta els preus i que ajuda a les tasques a fer, lliura el gènere al comprador, juntament amb un paper on hi ha escrit el número d'identificació fiscal (NIF) del pescador que ha pescat aquell lot i el preu amb l'impost sobre el valor afegit (IVA) sumat. Una vegada tot està venut o queden a la banda els lots retirats amb el preu mínim que s'ha

considerat, i que els compradors encara poden adquirir, el pescador que té la tasca de cobrar, tanca caixa i justifica el percentatge corresponent amb la persona de la Confraria present durant tota la subhasta.

La recurrència de compradors i venedors a la llotja ha ajudat a crear un escenificació singular amb una sèrie de codis i senyals intel·ligibles pels assidus. A més de la tradicional cantarella del subhastador, la seva velocitat o ritme, durant el procés de la subhasta s'observen una sèrie de codis i llenguatges no verbals entre els clients que enriqueixen tot el procés de la venda.

■ Subhasta a Montgat, estiu 2011. NÚRIA FDEZ LLOBET (21.07.2011)

■ Subhasta cantada de Montgat 2011. NÚRIA FDEZ LLOBET (21.07.2011)

■ Adaptacions de la subhasta a la normativa requerida.

NÚRIA FDEZ LLOBET (12.9.2013)

■ Alça del peix per evitar el contacte dels coves amb el terra.

NÚRIA FDEZ LLOBET (12.9.2013)

Gestos de desaprovació, mirades discretes entre compradors experimentats, picabaralles subtils o canvis de lloc per despistar en són alguns.

El futur de la subhasta cantada de Montgat

L'estudi IPEC Documentació i la seva difusió en conferències i presentacions ha permès aprofundir en el coneixement de la comercialització tradicional del peix, que per diversos motius corre un alt risc de desaparèixer. Altres subhastes a veu, com la de Badalona, han desaparegut recentment i han estat substituïdes per la subhasta informatitzada. Fora de Montgat, avui només es coneixen les subhastes cantades a través de recreacions històriques, sempre dutes a terme pels mateixos pescadors.

Les necessitats envers la seva conservació van materialitzar-se al ple municipal de l'Ajuntament de Montgat, celebrat 24 de setembre del 2012, on es va distingir la subhasta cantada com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL). L'activació patrimonial des de l'ens local és un primer pas per garantir la conservació i protecció de l'activitat, així com la necessitat que pugui ser reconeguda amb una figura jurídica més àmplia.

Per tal de compatibilitzar aquest títol amb els condicionants legals i sanitaris actuals, l'Ajuntament de Montgat, sota directrius del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya, va reclamar a la Confra-

ria un seguit de millores a la llotja. D'aquesta manera, s'aconseguirà que l'espai tingui unes garanties sanitàries mínimes com a lloc de primera venda.

I com dèiem, l'interès per la subhasta a Montgat com a referent turístic ha dut l'Ajuntament a presentar la seva nova marca amb l'eslògan «Montgat té rotllo». L'estratègia turística endegada pel municipi intenta destacar l'originalitat de l'activitat per obsoleta, alhora que fomentar el respecte i reconeixement de l'ofici de pescador. Caldrà mantenir aquest equilibri per tal que els interessos turístics juguin a favor de la pervivència de la subhasta i no acabin interferint en l'essència de la darrera subhasta cantada de peix de Catalunya. ■

BIBLIOGRAFIA / WEBGRAFIA

■ **Alegret, J.L.; Nadal, B.** (1987) *Les confraries de pescadors. La dimensió social de la pesca a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya

■ **Alegret, J.L.; Garrido, A.** (2004) *Història de la Confraria de Pescadors de Palamós*. Palamós: Confraria de Pescadors

■ **Aleixendri, L. Fernández Llobet, N.** (2011) «La subhasta cantada de Montgat: documentar la comercialització tradicional del peix». Dins *Argo: revista del patrimoni i la cultura marítima*, 10: 46-47

■ **Corbella, T.** (2000) «El descenso de precios en la subasta a la baja». [en línia] *III Encuentro de Economía Aplicada* <<http://www.alde.es/encuentros/antiores/iiiieea/autosres/C/101.pdf>> [consulta: 11 de març 2011]

■ **Donaire, J.A.; Fraguell, R.M.; Mundet, Ll.** (1997) «La Costa Brava ante los nuevos retos del turismo». Dins *Estudios turísticos*, 133: 77-96

■ **Ereipa, B.** (2008) *Estrategias de comercialización de la pesca litoral: El caso de la lonja de contratación del puerto pesquero de Palamós y sus lecciones para la pesca artesanal en Venezuela*. Barcelona: Universitat de Barcelona

■ **Fernández Llobet, N.** (2010) «Peixos pescats, peixos subhastats, l'última subhasta a veu de Catalunya, comerç o tradició» [Treball de final de màster. Inèdit] Madrid: UNED

■ **Franquesa, R.** (2005) *Las cofradías en España: papel económico y cambios estructurales*. Palamós: Càtedra d'Estudis Marítims

■ **Garriga, A.** (2003) *La comercialització del peix a les llotges de la Costa Brava. Informe preliminar*. [manuscrit inèdit]. Girona: Universitat de Girona

■ **Llull Fedriani, A.** (1952) *Reportaje histórico y general de la Villa de Montgat y datos generales de Tiana*. *Reportajes España*. [S.l.]: [s. n.]

■ **Martí, M.; Badias, J.; Mata, R.; Garrido, A.** (2011) «La memòria dels pescadors, un patrimoni viu». Dins *Argo: revista del patrimoni i la cultura marítima*, 11: 25-33

L'itinerari de l'Aigua del Baix Llobregat, una eina per posar en valor el patrimoni vinculat a l'ús de l'aigua

Esther Hachuel

Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat

Aquest text és un resum d'una part de la recerca feta en el marc dels projectes de recerca per desenvolupar l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya. L'objectiu era realitzar un inventari de tot el patrimoni del Baix Llobregat vinculat a l'ús de l'aigua (molins, canals, safarejos...) per tenir la base material del que anomenem *l'itinerari de l'Aigua del Baix Llobregat*, un projecte ludicocultural basat en la creació d'una oferta d'activitats adreçada al gran públic i articulada al voltant dels elements del territori que permeten parlar de l'ús social de l'aigua al llarg de la història.

This text is a summary of a part of the work carried out under the research projects to build the Ethnological Heritage Inventory of Catalonia. The aim of the research was to make an inventory of heritage linked to water use in the Baix Llobregat, a region of the metropolitan area of Barcelona (mills, canals, public laundries, etc.). This inventory is to be the basis for implementing the *Baix Llobregat Water Route*, a recreational and cultural project based on the creation of a range of activities for the general public structured around the elements of past and present that allow discussion of the social use of water throughout history.

Paraules clau: patrimoni hidràulic, itinerari cultural, activitats culturals, Baix Llobregat

Keywords: hydraulic heritage, cultural itinerary, cultural activities, Baix Llobregat

L'itinerari de l'Aigua del Baix Llobregat

L'itinerari de l'Aigua del Baix Llobregat és un projecte lúdic i cultural basat en la creació d'una oferta d'activitats adreçada al gran públic i a sectors específics (escoles, gent gran, turistes, etc.) i articulada al voltant del patrimoni passat i present vinculat a l'ús social de l'aigua, com també de la seva senyalització in situ i sobre mapes virtuals interactius.

L'objectiu és, doncs, crear una sèrie de rutes turisticoculturals que recolzin en aquest patrimoni que ens ha llegat la tecnologia orientada a captar, tractar o aprofitar l'aigua des de la prehistòria i fins als nostres dies. També vol acostar la població a la realitat de l'aigua i fer comprendre la importància que té avui, i cada cop més, per a les nostres vides, amb el nexse comú de la nova cultura de l'aigua.

Hem intentat entendre la història de l'ús social de l'aigua en sentit ampli, és a dir, no només el seu consum domèstic

■ Pou de glaç de Corbera de Llobregat. Es tracta d'una construcció amb orígens al segle XVIII estratègicament situada prop del pas de la barca, a tocar del municipi de Sant Andreu de la Barca. ESTHER HACHUEL